

Dünya elminin böyük uğurlara imza atdığı XX yüzilliyin əvvəllərində nüvə enerjetikası, radiolokasiya, televiziya, kompüter, səsənd sürətli aviasiya, polimerlər, lifli optika, tranzistorlar və integral mikrosxemlər, lazerlər, mobil rabitə və internet, raket-kosmik texnikası və s. yaradılmışdır. Bütün bunlar isə fundamental təbii elmlərin nailiyyətləri sayəsində mümkün olmuşdur.

Dünyanın ayrılmaz tərkib hissəsi olan Azərbaycan ölkə başçısı cənab İlham Əliyevin müdrik rəhbərliyi ilə son illər böyük tərəqqi və inkişaf doğru namal adanmışdır. Bütün sahələrdə olduğu kimi,

AMEA-nin prezidenti vəzifəsinə icra edən, akademik Arif Həşimov.

–Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin “Azərbaycan Respublikasında elm və təhsil sahəsində idarəetmənin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı bəzi tədbirlər haqqında” 28 iyul 2022-ci il tarixli Fərmanında elm və təhsil qarşılıqlı əlaqəsinin möhkəmləndirilməsi və mühüm struktur dəyişdirmələri yer almışdır. Bu barədə fikirlərini oxucularımızla bölüşməyinizi xahiş edirik.

elm sferasında da dünya ilə ayıqlaşmaq inkişaf tempo qatnaq dövlət siyasətinin əsas istiqamətlərindən biridir. Ötən yazılarımızda birində biz Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasında (AMEA) müasir vəziyyəti dəyərləndirmiş, əsas problemləri və onların həlli yollarını aramış, çarşmışdır. Əlbəttə, hər qəzet yazısında bu sahədə bütün problemləri izlə çarxmaq, təhvil etmək qeyri-mümkündür. Ancaq ilkin qənaətimiz belə idi – Azərbaycanın böyük elmi potensial var və dövlət tərəfindən elmi-tədqiqat işlərinin aparılması üçün zəruri şərait, kifayət qədər maddi-texniki baza yaradıldı. Əsas problemlərdən birini

prinsipi dayanır. Bu qənaatı aydınlaşdırmaq üçün və təhsil təbii etdiklə elminin kadr ehtiyacı ilə intellektual imkanların təhsilini yeni bilik ehtiyacı ilə kadr imkanlarının uyğunlaşdırılması modeli alınır. Bu, davamlı inkişaf formuludur. Biz hesab edirik ki, elm və təhsil vahid strukturunda birləşdirmə xidmət edən Fərman bu sahədə davamlı inkişafın təmin edilməsinə xüsusi rol oynayacaqdır.

Bilirsiniz ki, cənab Prezident İlham Əliyev 22 iyul 2022-ci il tarixli Sərəncamla “Azərbaycan Respublikasının 2022-2026-cı illərdə sosial-iqtisadi inkişaf Strategiyası”-nı təsdiq etmişdir. Oluşmuş fundamental bir sənəd olan Strategiyamız, necə deyirlər, hər sətri, hər cümləsi elm və təhsil qarşısında yeni vəzifələr müəyyənləşdirir. Hesab edirik ki, cənab Prezidentin Fərmanı ilə yeni inkişaf marşalına qədəm qoyulan elm və təhsil sahəsindəki islahatlar Strategiyaya qarşıya qoyulan məqsədlərin daha peşək reallaşmasına öz müsbət təsirini göstərəcəkdir.

AMEA-nin vitse-prezidenti, Kataliz və Qeyri-təzvi Kimya İnstitutunun direktoru, akademik Dilqəm Tağıyev.

–Dövlət başçımız cənab İlham Əliyev tərminə, çox mükməl və olduqca

nis isə idarəetmə ilə bağlı olduğunu yəqin etdik. Yeni AMEA-dakı idarəetmə üslubu çərşə zamanımızın tələblərinə cavab verir.

Malum olduğu kimi, iyulun 28-də Azərbaycan Prezidenti cənab İlham Əliyev “Azərbaycan Respublikasında elm və təhsil sahəsində idarəetmənin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı bəzi tədbirlər haqqında” Fərman imzalamışdır. Fərmana əsasən AMEA-nın bəzi elmi məsələləri və təşkilatları, habelə digər qurumları Azərbaycan Respublikasının Elm və Təhsil Nazirliyinə tabeliyinə verilir. Bu isə o deməkdir ki, dövlət başçısının təşəbbüsü ilə artıq elm və təhsilin inteqra-

səsinin və tənzimlənmənin həyata keçirilməsi, elmi müəssisə və təşkilatların elmi fəaliyyətinin əlaqələndirilməsi və istiqamətləndirilməsi ilə bağlı səlahiyyətlər Elm və Təhsil Nazirliyinə həvalə edilmişdir.

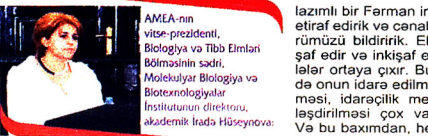
Prezident İlham Əliyevin dövlət siyasətinin prioritetləri istiqamətində verildiyi tapşırıqları reallaşdırılması xidmət edən bu Fərman istər müasir dünyanın çağırışları, istərsə də ölkənin yeni sosial-iqtisadi reallaşdırma kontekstində strateji əhəmiyyətə malik elm və təhsilin müasir tələblər şəraitində inkişafı baxımından mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Həsab edirik ki, fundamental əsaslarından biri kimi elmin rolunu və əhəmiyyətini yeni yanaşmalar və çağırışlar baxımından dərk olunması üçün böyük imkanlar yaradacaqdır.

Fərmanın icrasından irəlilə gələn vəzifələrini həyata keçirməsi üçün elmi fəaliyyət sahəsində struktur islahatları, elm və təhsil vahid sistemdə birləşdirən dövlət tənzimlənməsinin həyata keçirilməsi, elmi istiqamətlərinin müasir dövrün tələblərinə

rin, o cümlədən sosial-mədəni hadisələrin təsiri ilə bilavasitə akademik elmi qurumlar daxilində baş vermişdir. Azərbaycanın akademik elm öz inkişafının bütün mərhələlərində respublikanın sosial-iqtisadi mühüm rol oynamışdır. İstər sovet hakimiyyəti illərində, istərsə də müstəqillik illərində respublikanın sosial-iqtisadi inkişafı ilə bağlı elm bir sahə göstərmək mümkün deyil ki, akademik elm o sahəyə öz töhfəsini verməmiş olsun. Bu, həm təbiət və texnika elmlərinə, həm də ictimai və humanitar elmlərə aiddir. Əgər təbiət və texnika sahəsindəki fundamental elmi araşdırmalar respublikada iqtisadiyyatın inkişafına, kadr yetişdirilməsinə, elmi əsaslarla formalaşmasına, sənayenin modernləşməsinə, zəngin yeraltı və yerüstü sərvətlərimizin tədqiqinə səbəb olmuşdursa, ictimai və humanitar sahələrdə aparılan işlər millətin inkişafına, tariximizin, dilimizin, zəngin mədəniyyətimizin peşəkər elmi meyar və prinsiplər əsasında tədqiqinə və təbliğinə rəvac vermişdir.

AZƏRBAYCAN ELMİNİN

Dövlət başçımızın imzaladığı Fərman bu

AMEA-nin vitse-prezidenti, Biologiya və Tibb Elmləri Bölməsinin sədri, Molekulyar Biologiya və Biotexnologiyalar İnstitutunun direktoru, akademik Rəşid Əliyev.

–Bildiyiniz kimi, müxtəlif qlobal və regional problemlərini, o cümlədən iqlim dəyişikliklərini, hərbi, iqtisadi, bioloji və ekoloji təhlükələri, ətraf mühitə antropogen təsirlərin intensivləşdiyi müasir dövrdə yüksək elm və texnologiyalar həm bütövlükdə bəşəriyyətin, həm də ayrı-ayrı xalq və dövlətlərin dayanıqlı inkişafını, əhalinin rifahını, arzaq və qida təhlükəsizliyini əsas hərəkətverici qüvvələr arasında ön yerlərdən birini tutur. Məlumdur ki, bəşəriyyətin həyat fəaliyyətinin heç bir sahəsi elmi biliklən, texnika və texnologiyaların iştirakı olmadan tərəqqi edə bilməz.

Azərbaycan cəmiyyətinin və iqtisadiyyatının yüksək tempəli inkişafı, qlobal iqtisadi bəhrələrdən sağlan şəkildə yan keçə bilməyimiz, eləcə də Qarabağda Müzəffər Ali Baş Komandan cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə qazanılmış tarixi Zəfər məhz elm və texnologiyaların ən müasir nailiyyətlərindən mənimsənilməsi və təbii, elmi əsaslı idarəçiliyin təmin edilməsi sayəsində mümkün olmuşdur. Təbii ki, Azərbaycanın müxtəlif istiqamətlər üzrə əldə etdiyi nailiyyətlər təhsildə və prioritet elm sahələrində də gözənlənirdi.

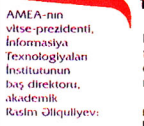
Cəmiyyətdə və elmi dairələrdə aparılan müzakirələrdən, bəyənəlxalq elmi tədbirlərdən, müxtəlif səbəblərdən Azərbaycan elmi üzərinə düşən vəzifələrin öhdəsindən kifayət qədər səmərəli gələ bilirik, elmi nailiyyətlər və onların təbii digər dünyamızın çağırışlarına və dövrün fasiləsiz dəyişən tələblərinə sanballı cavab verə bilərik.

Bu gün elm və təhsil üzrə ölkədə daha dərin struktur, elmi-təşkilatı və kadr islahatlarına, elmi fəaliyyətin idarə olunmasının optimal mexanizmlərinin tapılması və tətbiqinə, elm-təhsil-iqtisadiyyat zəncirinin real fəaliyyətinin təmin edilməsi baxımından ciddi tədbirlər görülməsinə ehtiyac yaranmışdır.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev tərəfindən “Azərbaycan Respublikasında elm və təhsil sahəsində idarəetmənin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı bəzi tədbirlər haqqında” 28 iyul 2022-ci il tarixli Fərman imzalanması da bu istiqadın irəliləmişdir.

Məlumdur ki, cənab Prezident Azərbaycan xalqının və dövlətinin taleyüklü problemlərini həllində göstərdiyi qüvvəyini və edaleti, yeni zamanda düşüncü, rəşadətli və uğursuz, ciddi elmi əsaslı araşdırma əsaslanan qərarlar ilə hər zaman seçilmişdir. Ölkə başçısı bu dəfə də məsələlərə yetərli və vaxtında müdaxilə etmiş, elm və təhsil qarşılıqlı əlaqəsinin möhkəmləndirilməsi və bu sahələrdə idarəetmənin təkmilləşdirilməsi imkan və imkanlarını genişləndirməsi üçün zəruri şərait yaradan Fərman imzalamışdır.

lazımlı bir Fərman imzalamışdır. Biz bunu etiraf edirik və cənab Prezidentə təşəkkürümüzdü bildiririk. Elm dayanmadan inkişaf edir və inkişaf etdikdə də yeni məsələlər ortaya çıxır. Bu gün elm, xüsusilə də onun idarə edilməsinin modernləşdirilməsi, idarəçilik mexanizmlərinin təkmilləşdirilməsi çox vacib məsələlərdəndir. Və bu baxımdan, hesab edirik ki, sözügedən Fərman elm və təhsilin daha dərin inteqrasiyasına, ümumiyyətlə Azərbaycanın həm elmin, həm də təhsilin inkişafında son dərəcə mühüm rol oynayacaqdır.

AMEA-nin vitse-prezidenti, Fizika İnstitutunun baş direktoru, akademik Dilqəm Tağıyev.

–Ölkədə Elm və Təhsil Nazirliyinin yaradılması elm və təhsilin müasir tələblər şəraitində təşkilat baxımından böyük əhəmiyyətə malikdir. Malum olduğu kimi, son illərdə Azərbaycan elm və təhsil inteqrasiyasına böyük dəstək göstərilib, dayanıqlı və tarazlı inkişafın təmin edilməsi, yüksək standartlara cavab verən sosial rifah nail olunması məqsədində bir sıra dövlət əhəmiyyətli layihələr həyata keçirilib. Bu istiqamətdə atılmış ən əhəmiyyətli addımlardan biri də ölkə başçısı cənab İlham Əliyevin “Azərbaycan Respublikasında elm və təhsil sahəsində idarəetmənin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı bəzi tədbirlər haqqında” 28 iyul 2022-ci il tarixli Fərmanıdır. Fərmandan elm və təhsil qarşılıqlı əlaqəsinin möhkəmləndirilməsi və bu sahələrdə idarəetmənin təkmilləşdirilməsi məqsədində mühüm struktur dəyişiklikləri yer almışdır.

Malum olduğu kimi, dövlət başçımızın rəhbərliyi ilə həyata keçirilən məqsədyönlü siyasət nəticəsində hazırda ölkəmizin bütün sferalarında, o cümlədən elm və təhsil sahəsində ciddi islahatlar aparılır, elmin, texnologiyamızın inkişafına, alimlərin nüfuzunu yüksəldilməsinə mühüm dəstək verilir. Müasir dövrdə ölkəmizdə elmin cəmiyyətdə statusunu müəyyən edilməsi, maliyyələşdirilməsi və koordinasiya olunması, o cümlədən Azərbaycanın elm dair prioritetlərinin müəyyənləşdirilməsi, yüksək texnologiyalar cəmiyyətinin formalaşdırılması mühüm istiqamətlər siyasətində yer almışdır. Azərbaycan alimlərinin dünya elmi inteqrasiyasını başatan onların müasir bəyənəlxalq elmi konqresslərində (WOS, SCOPUS və s.) qatılma imkanlarının olumması məsələsinin ölkə səviyyəsində, dövlət büdcəsi çərçivəsində həll olunması, meqalələri nüfuzlu bəyənəlxalq elmi bazalara daxil edilməsi alimlərin əməyinin stimullaşdırılması, elmin təşkil, idarə olunması və koordinasiya olunması kimi məsələlər kimi bir sıra mühüm istiqamətlərdə idarəetmə sistemində infrastrukturun optimallaşdırılması, səfəlliyin artırılması, yeni idarəetmə mexanizmlərinin tətbiqi və kadrın daha səmərəli istifadə edilməsi kimi kompleks yeniliklərin aparılmasını zərur edirik. Qeyd olunan məsələlər zərurə alınaraq elm sahəsində dövlət siyasəti

uyğunlaşdırılması, elmin milli və dövlətçilik mənafeəlinə uyğunluğu, kadr təminatı və s. sahələrdə köklü və konseptual islahatların aparılması kimi prioritetlər müəyyənləşdirilib.

–Dövlət başçımızın bu Fərmanı Azərbaycan elminin inkişafına, təhsillə birləşməsinə böyük dəstək verir. Məsələn, elmi-tədqiqat institutlarının tərkibində konstruktör bürönləri, fizika institutlarının nazində fəaliyyət göstərən bürönlər qeyd edə bilərik. Həm konstruktör bürönlərdə əldə olunan elmi nailiyyətlər birləşmə praktikası idə tətbiq edilmişdir, onların fəaliyyətlərində böyük məbləğə gəlirlər əldə olunurdu. Lakin ötən əsrin 80-ci illərindən son – 90-cu illərin əvvəllərində Azərbaycanın barbad siyasi rəhbərliyini özünə həmin bürönlərin fəaliyyətlərini təcridən dayandırılmasına, yekunda isə ümumiyyətlə dağılmasına gətirib çıxarmışdır. Çünki respublikamızın sərəştirə rəhbərliyi bütün sahələrdə olduğu kimi, elm sahəsində də dəğidici fəaliyyət göstərirdi. Ancaq ulu öndər Heydər Əliyevin xalqın təkilid xahişi ilə Azərbaycanın ikinci dəfə siyasi hakimiyyətdə qayıdışı bütün sahələrdə olduğu kimi, elm sahəsində də avvəllər əldə olunmuş nailiyyətləri qoruyub saxlamaya və daha da inkişaf etdirməyə şərəit yaradıldı. Məhz ulu öndərimizin tövsiyəsi ilə 2001-ci ildə, yəni 12 illik fasilədən sonra Akademiyaya seçkilər keçirildi və milli elminizə yeni, cavan kadrın gəlməsi təmin olundu. Bu da həm Akademiyamızın, özünə, həm də elmə yeni nəfəs, canıma gətirdi.

Ümummilli lider Heydər Əliyev 2003-cü ildə avvalında demişdir ki, dünya elminə töhfə və fayda verəcək əsas elmi-tədqiqat işləri ölkəmizdə də aparılmalı, elmin əsas istiqamətləri Azərbaycanın iqtisadiyyatında təbliq olunmalıdır. Bu gün Prezident cənab İlham Əliyevin imzaladığı Fərmanla sonrakı nəzərdə tutulan elmi adamların o öndərin müdrik külmədən, dövlət başçımızın imzaladığı Fərmandan irəlilə gələn vəzifələri layiqincə yerinə yetirmək qalı.

–Yəqin ki, yeni mərhələdə elm sahəsinin modernləşdirilməsində ənənəvi inkişafın əvəzlənərli vəhdət nəzərə alınacaq...

Akademik Arif Həşimov:
–Azərbaycanın tarixində qədim və zəngin ənənələri vardır. Onun son yüz ilə yuxarı muddət ərzində inkişafı isə regionda baş verən ictimai-siyasi proseslərə

dir. Bu isə son nəticədə sovet hakimiyyəti illərində milli varlığını qorunmasında müstəsna rol oynamışdır.

Prezident İlham Əliyev “2009-2015-ci illərdə Elm inkişafı üzrə Milli Strategiyə” təsdiq etmişdir. Elmin inkişafı üzrə Milli Strategiya müasir mərhələdə ölkənin sosial-iqtisadi və mədəni-mənəvi inkişafı dinamiki və sürətlənərkə meydana gələn, qədim və zəngin ənənələrə malik Azərbaycan elminin müasir tələblər baxımından təşkilində mühüm rol oynayan rəsmi dövlət sənədidir. Bu dövlət sənədinin işlənilməsi və icrasının zərurətini ölkəmizin müstəqillik mərhələsindəki sosial-siyasi və mədəni-mənəvi inkişafı ilə birləşməyə tələqdir. 2008-ci ildən cənab Prezident Azərbaycanın modernləşməsinin yeni mərhələsinə həyata keçirməyə başladı. Bu mərhələni intellektual inkişaf mədəlinə əsaslanan biliklər cəmiyyətinin qurulması kimi xarakterizə etmək mümkündür. Elmi inkişafı üzrə Milli Strategiyamızın işlənilməsi prosesində ölkədə baş verən məhz bu proselərin məntiqi nəticəsi kimi ortaya çıxır.

Artıq 2008-ci ildən sonra yalnız elm, təhsil, mədəniyyət sferasında deyil, bütövlükdə respublikanın sosial-iqtisadi inkişafı baxımından əhəmiyyətli dəyişən bütün sahələrin yüksəkliyi üzrə konkret Dövlət proqramları qəbul edilmişdir.

Akademik Dilqəm Tağıyev:
–Təhsil sistemində də, Akademiyada da kifayət qədər potensial var, ancaq ediləcək işlər çoxdur. Bu günə qədər vəziyyət hazırda bizi qane etmir. Çünki səkkiz ondan gədir ki, bütün MDB ölkələrində olduğu kimi, Azərbaycan da ötən əsrin 80-ci illər sonu – 90-cu illər əvvəlində elmi bütövlükdə çətinliklərlə üz-üzə qaldı. Ümumiyyətlə, cəmiyyətimizin rəsləşdiyi ağır sosial-iqtisadi bəhrənə, Qarabağ müharibəsi, maddə dərin tarazsızlıq problemlərini başlandı mənasına səbəb oldu. Yalnız ulu öndər Heydər Əliyevin xalqın təkilid xahişi ilə yeni idarəetmə respublikada ilk hakimiyyətdə qayıdışından sonra bütün sferalarda olduğu kimi, elm sahəsi də bərpə dövrünə qədim qoydu. Yalnız bundan sonra inkişaf başladı. Ancaq bu ilin ərzində dünya və ölkədə əhəmiyyətli inkişaf etməkdə davam edirdi. Əlbəttə, bütün bunlar Akademiyamızın gəri qaymasına öz təsirini göstərirdi.

Akademik Rəşid Əliyev:
–Etiraf etməylik ki, cəmiyyətimizin inkişafının yeni mərhələsində elmin, təhsil, texnologiyamızın inkişafında qarşılıqlı inteqrasiyası proselərinin kompleks idarə olunması üçün yeni təkmil modelərin təbliq zərurət yaranmışdır. Xüsusi olaraq qeyd etmək istərdim ki, həyata keçirilən təşkilat dəyişiklikləri, AMEA-nın bir sıra elmi müəssisə və təşkilatlarının Elm və Təhsil Nazirliyinə verilməsi idarəetmə, koordinasiya yeni yanaşmaların tətbiqinə hesablanmışdır.

Hesab edirik ki, qeyd olunan reallaşdırma kontekstində dövlət və təbiət elmləri ilə məşğul olan alimlər qarşısında Azərbaycanın elminin strukturunu inkişaf etdirməyə uyğun olaraq çevik və məhsuldar təşkilat formalarında yenidən təşkilat kimi çox ciddi vəzifələr dayanmışdır.

